

Terreinverlies

Ten opzichte van de cijfers die door het Centraal Planbureau reeds in januari zijn gepubliceerd, brengen de onlangs in het *Centraal Economisch Plan 1980* bekend gemaakte prognoses voor 1980 nauwelijks enige verrassing. Zoals eerder voorzien, zal het reëel nationaal inkomen dit jaar geen enkele groei vertonen en zal de werkloosheid verder oplopen. De inflatie neemt iets toe en het saldo op de lopende rekening van de betalingsbalans blijft (licht) negatief. De financieringsproblemen in de collectieve sector blijven onverminderd aanhouden; ten opzichte van de Meerjarenramingen zijn zelfs verdere ombuigingen noodzakelijk. Wat de reële vrij beschikbare inkomens betreft, zullen de meeste inkomenstrekkers een achteruitgang onder ogen moeten zien. Voor het realiseren van de traditionele doelstellingen van economische politiek wordt 1980 een verloren jaar en moet zelfs verder terrein worden prijsgegeven.

De oorzaken van deze ongunstige gang van zaken moeten in de eerste plaats in buitenlandse factoren worden gezocht. De scherpe olieprijsstijgingen in 1979 hebben, evenals na 1973/1974 het geval was, in de gehele industriële wereld geleid tot het oplopen van de inflatie en ernstige verstoringen van de betalingsbalansverhoudingen. In samenhang daarmee vertoont de economische groei mondiaal gezien een zeer traag verloop en stagneert de ontwikkeling van import en export. Ongetwijfeld zal er een groot deel van 1980 en 1981 — en waarschijnlijk ook nog van latere jaren — mee gemoeid zijn, eer de wereldeconomie zich van deze nieuwe schok heeft hersteld. De OESO kent daarbij prioriteit toe aan het bestrijden van de inflatie, welk advies in de meeste landen ter harte wordt genomen. De consequentie daarvan is echter wel, dat het aanpassingsproces op korte termijn ten koste gaat van de werkgelegenheid.

Dit is ook duidelijk waarneembaar in Nederland. De Nederlandsche Bank heeft haar monetaire beleid in 1979, evenals overigens in voorgaande jaren, in de eerste plaats gericht op het handhaven van een sterke positie van de gulden, met het oogmerk het binnenlandse prijspeil zoveel mogelijk te stabiliseren. Dit beleid was in 1979 niet zonder succes, maar vergde zware offers in termen van werkgelegenheid en inkomenscreatie. Het moet nog worden afgewacht of in de toekomst blijkt dat deze offers vrucht afwerpen. In elk geval steeg het prijspeil van de particuliere consumptie in 1979 met slechts 4,5%, terwijl voor 1980 6 à 6,5% stijging wordt geraamd. De overeenkomstige cijfers voor de OESO als geheel bewegen zich rond de 10%. Ook het tekort op de lopende rekening van de betalingsbalans is beperkt. Het neemt naar verwachting af van ca. f. 4 mrd. in 1979 tot ca. f. 1 mrd. in 1980, hetgeen ten opzichte van de tekorten van — wederom — het gehele OESO-gebied (ca. \$ 30 mrd. in 1979 en ca. \$ 65 mrd. in 1980), gering te noemen valt. Wanneer daarbij echter de grote bijdrage van het aardgas in aanmerking wordt genomen, kan dit resultaat toch niet erg bevredigend worden geacht. Wel gunstig is dat de achteruitgang van de Nederlandse concurrentiepositie, die zich gedurende een groot aantal jaren heeft voorgedaan, in 1979 en 1980 tot staan is gekomen, waarschijnlijk mede onder invloed van de loonmatiging.

Hoewel het externe beeld van de Nederlandse economie al met al nog niet zo ongunstig is, resulteert dat niet in enige terreinwinst in de vorm van economische groei en extra werkgelegenheid. Vooral nu de prognoses van de Westduitse conjunctuurinstituten voor onze belangrijkste handelspartner voor 1980 wél een economische groei van zo'n 2,5% ontwaren, is het een flinke tegenvaller dat de Nederlandse economie daarbij

zover achterblijft. Voor een deel zullen hieraan ongunstige tendensen in het binnenland debet zijn, die ertoe leiden dat de feitelijke economische ontwikkeling achterblijft bij wat mogelijk zou zijn.

In de eerste plaats dient gewezen te worden op de hardnekkige arbeidsmarktproblematiek. Knelpunten bij de personeelsvoorziening hebben volgens enquêtes van het CBS en de Kamers van Koophandel in toenemende mate tot belemmeringen in de productie geleid. Behalve in de bouw werden die knelpunten met name gesignaleerd in de metaalindustrie en in mindere mate ook in de voedingsmiddelenindustrie, vooral in het westen van het land. Steeds meer stelt de geringe geografische en beroeps-mobiliteit de economie voor problemen, niet alleen omdat dit leidt tot een meer dan noodzakelijk beroep op de collectieve middelen, maar ook omdat bepaalde kansen op de binnenlandse en buitenlandse markt onbenut moeten worden gelaten.

Een tweede ongunstige ontwikkeling die zich al jaren aftekent is de toename van het aantal inactieven. Het CPB raamt de toename daarvan ten gevolge van vervroegde uittreding en stijging van het aantal arbeidsongeschikten in 1980 op 40.000 manjaren. Het spreekt voor zich dat deze ontwikkeling een steeds zwaardere last betekent voor de economie als geheel en dat zij moet leiden tot stijging van belastingen of sociale premies, zeker nu aan de mogelijkheden tot intering op reserves van sociale fondsen vrijwel een eind is gekomen.

Een derde ontwikkeling die de Nederlandse economie in 1980 geen goed doet, is de stijging van de arbeidsinkomensquote van 91,5 naar 93,5, waarin zich de daling van de overige inkomens weerspiegelt. In combinatie met de hoog opgelopen rentelasten zal 1980 het bedrijfsleven wederom weinig florissante rendementen bieden. Dit kan zijn weerslag vinden in een verder afnemende investeringsbereidheid van bedrijven. Deze ontwikkeling is niet alleen zorgelijk vanuit een oogpunt van werkgelegenheid en effectieve vraag, maar ook omdat de uitbreiding van de productiecapaciteit zich al enkele jaren op een te laag niveau bevindt. Het gevaar dreigt dat bij een aantrekken van de internationale conjunctuur het Nederlandse bedrijfsleven door gebrek aan productiecapaciteit niet meer goed in staat zal zijn op de situatie in te spelen en zijn graantje mee te pikken.

Een laatste factor die ongetwijfeld een negatieve invloed zal uitoefenen op de gang van zaken in 1980 is de zeer slechte situatie in de bouw. Waar het Centraal Planbureau voor 1980 nog uitgaat van een toeneming van het investeringsvolume in woningen met 4,5%, heeft het Ministerie van Volkshuisvesting zich veel somberder uitgelaten over de woningproductie. Onder invloed van de hoge rente en de stagnerende inkomensontwikkeling dreigt de nieuwbouw van woningen sterk in te zakken. Dat kan direct consequenties hebben voor de werkgelegenheid in de bouw. Cijfers van het Ministerie noemen aantallen van 50.000 bouwvakkers van wie de arbeidsplaatsen op de tocht staan.

Hoewel de positie van de Nederlandse economie in internationaal verband niet al te zwart hoeft te worden afgeschilderd, tekent zich binnenslands een aantal gevaarlijke ontwikkelingen af. Ontwikkelingen die te meer verontrustend zijn omdat noch ten aanzien van de knelpunten op de arbeidsmarkt, noch van de stijging van het aantal inactieven, noch van de afbraak van de productiecapaciteit, noch van de problemen in de bouw, beleidsalternatieven voorhanden schijnen te zijn waarvan men mag verwachten dat zij deze ongunstige tendenties ten goede zouden kunnen keren.

L. van der Geest